

ارکان مهم مبارزه با جرم پوششی:

شناسایی مشتری و واحد اطلاعات مالی

بخش دوم

مینا جزایری - رئیس گروه بازارسی اداره نظارت بر بانک‌ها

اشاره

توضیح است که به عنوان یک اصل پذیرفته شده، اطلاعات اخذشده از مشتریان صرفاً در اینصورت، لازم یعنی اجرای ضوابط و مقررات پوششی مورد استفاده قرار می‌گیرد. درخصوص اشخاص حقوقی به موجب توصیه‌های چهل‌کانه، احرار هویت شخص حقوقی متنضم شناسایی نام، شکل قانونی و شعب آن و... می‌باشد. مشکلی که موسسات مالی معمولاً با آن روبرو هستند، بی‌نامبودن سهام هیأت‌مدیره است، بدین معنی که تشکیل شخصیت حقوقی و ترتیباتی که در تأسیس آن صورت می‌گیرد، به نحوی است که امکان سوءاستفاده مجرمان برای شستن پول‌های کثیف را فراهم می‌آورد. بدیهی است که وجود سهام بی‌نام موجبات نقل و انتقال سهام شرکت از طریق انتقال فیزیکی از شخص به شخص دیگر را فراهم می‌سازد. نقل و انتقال اینگونه سهام در مقام مقایسه مانند نقل و انتقال سهام بانام نمی‌باشد. گروه کاری اقدام مالی، استناد در وجه حامل را ابزاری مناسب برای پوششی بشرط می‌روند.

استناد در وجه حامل، ابزاری مناسب برای پوششی بشرط می‌روند.

چه چیزی؟ سوال دوم درواقع درخصوص نوع ابزار یا خدماتی است که مشتری انجام آن را از موسسه مالی تقاضا می‌نماید. در این خصوص موسسه مالی چه استناد و مدارکی را باید اخذ نماید؟ و چه ضوابط و مقرراتی را باید رعایت کند؟ بدطور کلی، استناد و مدارکی که از مشتری اخذ می‌شود، بدین قرار است: درخصوص شخص حقیقی شناسایی وی با اخذ و رویت مدارکی مانند کارت شناسایی و گذرنامه صورت می‌گیرد. بدلاً از سوابق مذکور برای مدتی که مکتباً تملک و انتقال پیدا کنند و سرانجام شرکت‌ها مشخص باشد. از سوی دیگر، امین در بعضی از

در پخش اول این مقاله، پس از مروری بر رابطه پوششی با فرهنگ حاکم بر موسسات مالی، به نخستین محور، یعنی موضوع شناسایی مشتری پرداختیم و ضوابط شناسایی مشتری از لحاظ گروه کار ادام مالی برای مبارزه با پوششی (FATF) و کمیته امور مقررات بانکی و شیوه‌های نظارتی (کمیته بازل) را بر شرددم. لینک به ادامه همین پژوهش، یعنی چگونگی شناسایی مشتری و مشکلات آن می‌بردارم.

بانک و اقتصاد

چگونگی شناسایی مشتری

اولین مرحله در فرایند شناسایی مشتری این امر است که وقتی یک مشتری تقاضای برقراری روابط تجاری می‌نماید، موسسه مالی با سوال‌هایی به شرح زیر مواجه خواهد شد: چه کسی؟ چه چیزی؟ چگونه؟ چه کسی (مشتری کیست؟) هرچندکه در بادی امر پاسخ به این سوال آسان است، لیکن با توجه به ابعاد موضوع و تنوع ابزارهای مالی، در عمل تشخیص مشتری آسان نیست. در همین ارتباط وقتی که موسسه مالی با مشتری روبرو می‌شود، اولین سوالی که باید پاسخ دهد، این است که مشتری کیست؟ آیا این مشتری مالی با مشتری روبرو می‌شود، آیا این مشتری برای خود عمل می‌کند یا برای شخص دیگر؟

آنچه اهمیت دارد که باید در صدد شناسایی مشتری واقعی یا به عبارت دیگر، ذینفع واقعی باشد. به همین علت، چون هدف نهایی در تدوین مقررات، شناسایی مشتری واقعی است، لذا موسسات مالی در عمل با مشکل موافجه می‌شوند.

البته پاسخ به این نکته نیز ضروری است که وقتی که مشتری فاقد مدارک هویت باشد، آیا می‌توان روشی برای شناسایی وی داشت؟ توضیح آن که بعضی

ممکن است از مجموعه عملیات بانک، بهویژه پرداخت بدهی تشکیل شود. در این میان، بانکی که این خدمات را تقاضا می‌کند، ممکن است که اشراف کامل به وضعیت مشتری خود نداشته باشد. روابط کارگزاری از نقطه نظر پوششی بسیار آسیب‌پذیر است، زیرا بانک‌های کارگزار ممکن است که خدماتی را به بانک‌های خارجی ارایه نمایند و این بانک‌ها هم فاقد مقررات پوششی باشند.

شخصیت‌های حقوقی در زمرة کارکنان شرکت است که با هدف کار به جای شخص دیگری استخدام می‌شود. این مدیران از طرف مالکان واقعی استخدام می‌شوند، زیرا ساختار شخص حقوقی بهنحوی است که ذینفع یا مالک واقعی ظاهر یا افشا نمی‌شود. مشکل اساسی در این نوع شرکت‌ها این است که به صورت زنجیره‌ای تأسیس می‌شوند و ساختار آنها به نحوی است که مالکان اصلی در پوشش مدیران اسمی قرار می‌گیرند.

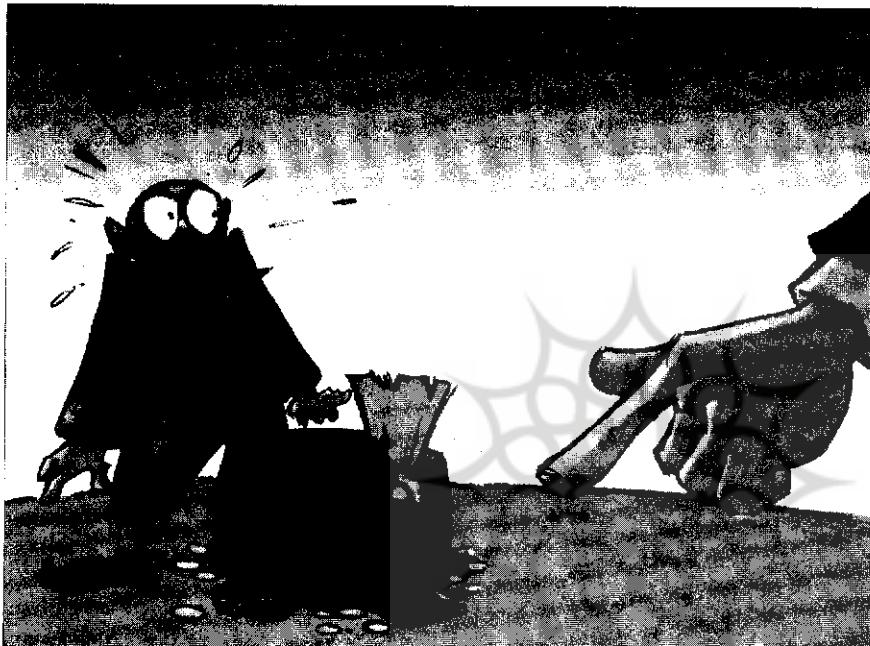
در مناطق Offshore تاسیس شرکت به لحاظ ویژگی‌های خاص این مناطق امکان‌پذیر است. یکی از ویژگی‌های شخصیت‌های حقوقی در مناطق فرامرزی، امکان صدور سهام بینام و استفاده از مدیران اسمی است. بدینه است که این ویژگی‌ها (به همراه این که اولویت مناطق آزاد، همانا ارایه خدمت به اشخاص غیرمقيم است) زمینه مساعدت‌ری را برای پوششی فراهم می‌سازد. به همین علت با توجه به ساختار این شرکت‌ها، نوع مشتریان و مکان، از منظر پوششی و تطهیر پول‌های کثیف، ریسک بیشتری به این قبیل مناطق مترب است.

درخصوص آن دسته از شرکت‌هایی که نیاز به شناسایی نثارند یا ریسک شناسایی آنها کمتر است، می‌توان به موسسات مالی و بانک‌ها اشاره نمود. در گزارش تحقیقی FATF اشاره شده است که صرفاً بانک‌ها و موسسات اعتباری با پیش‌فرض این که ضوابط مربوط به شناسایی مشتری در آنها رعایت می‌شود، از شمول این مقررات مستثنی می‌باشند، لیکن در این مورد نیز دو مشکل وجود دارد:

- ۱- کدام موسسه و چه عملیاتی در محدوده تعريف موسسه مالی و اعتباری قرار می‌گیرد؟
- ۲- آیا مقررات مربوط و یا استانداردهای پذیرفته شده بین‌المللی در این قبیل موسسات رعایت می‌شود؟

ضعف اجرای مقررات مبارزه با پوششی عدمتای خود را در روابط کارگزاری نشان می‌دهد. وقتی که بانک به کشور دیگری خدمت ارایه می‌نماید، آن بانک از طرف مشتری خود اقدام می‌کند. این خدمات

اوپریت قابل شدن مناطق آزاد برای ارایه خدمات به اشخاص غیرمقيم، زمینه مساعدی را برای پوششی فراهم می‌آورد.

▲ فساد سیاسی رهبران، نوعی نسل‌کشی و نوعی ترویسم اجتماعی است که به منزله نقض اصول امانت شمرده می‌شود.

- ۱- پیش‌بینی احراز هویت مبتنی بر اسناد مختلف.
- ۲- متفاوت‌بودن مدارک احراز هویت در قلمرو کشورهای مختلف.
- ۳- شناسایی مدیران و مقامات دولتی به علت مشکلات خاص خود.

لازم به توضیح است که انتقال اموال دولتی ناشی از اختلاس و ارتضا و ردیابی آن بسیار مشکل است. بسیاری از موسسات مالی در کشورهای اروپایی و

از کشورها مبادرت به صدور کارت شناسایی می‌نمایند و در بعضی از کشورها دو نوع مدرک هویت، یعنی کارت شناسایی ملی و گذرنامه وجود دارد، در حالی که سند دیگری نیز صادر می‌شود که در برگیرنده نشانی مشتری است. مشکلات عمدۀ در این مبحث به سه قسمت تقسیم می‌شوند:

چگونه (هویت مشتری چگونه احراز می‌شود؟) موسسات مالی با مشتریانی مواجه هستند که استنادی را برای شناسایی ارایه می‌دهند. این امر از

به عنوان مثال، در شناسایی شخص حقوقی، نکته اساسی معطوف است به کنترل‌کنندگان و مالکان شرکت. بدیهی است که مشکل اساسی در این مورد، وجود سهام بی‌نام و همچنین مدیران اسمی است که درواقع، موجب عدم‌افشای اطلاعات به صورت کامل می‌شود. توضیح آن که، این اطلاعات حتی در دسترس افراد و مراجع ذیرپیط تحقیق و بازرسی قرار ندارد. این کاستی به مناطق Offshore محدود نمی‌شود، بلکه در کشورهای غربی نیز اطلاعات مربوط به سهامداران همیشه در دسترس نمی‌باشد. به عنوان مثال، برخلاف کشورهای انگلیس، بلژیک و فرانسه، شرکت‌های چندملیتی در سویس و استرالیا و آلمان نیازی به ثبت حساب‌های خود ندارند.

بن‌شک، موضوع اصل رازداری و بی‌نامی یکی از ویژگی‌های تشکیل شخصیت حقوقی و درواقع، مصون‌ماندن از افشاء اطلاعات است. در یکی از تحقیقات که درخصوص ساختار شرکت‌ها بینی بر عدم‌شناسایی سهامداران و کنترل‌کنندگان صورت گرفته است، به مقرراتی به منظور حمایت از عاملات بی‌نام و ایجاد شرکت‌های پوشنشی اشاره شده است که علت عدم وجود این قوانین، ناشتاخته‌ماندن مالکیت اشخاص در شرکت‌های مختلف است. این ویژگی به سایر قوانین نیز تسری یافته و بنابراین، نام مالک اصلی یا ذینفع معاملات در پردازی از ابهام باقی می‌ماند که این امر خود موجب اخلال در روند تحقیقات کیفری است.

در صورت اثبات این امر که اموال سپرده شده به یک موسسه مالی، ناشی از ارتشا و اختلاس و فساد می‌باشد، در این صورت، آن موسسه موظف است که مال را به کشور ببدأ بازگرداند.

در ارتباط با مشکلات برشمرده فوق، برخورد یک موسسه مالی باید چگونه باشد؟ بدیهی است که در صورت نداشتن دسترسی به اطلاعات، تنها منبع موجود در این زمینه خود شرکت است. در هر صورت، حتی‌الامکان باید با اخذ اطلاعات یا اطلاعات اضافی، در صدد کشف حقیقت بود تا چنانچه اساس و پایه تشکیل شخص حقوقی (مشتری) برای مقاصد پوششی باشد، شناسایی شود.

جهت این قبیل مشتریان به کارگردان شناسایی این اشخاص صرفاً با تبادل اطلاعات بین‌المللی امکانپذیر است. لازم به توضیح است که پدیده رهبران سیاسی پدیدهای در ارتباط با رهبران جهان سوم و فساد مالی انان است^(۲).

به‌هرحال، اعتقاد بر این است که موسسات مالی در جهان غرب در صورت پذیرش اینگونه افراد به عنوان مشتری با ریسک سوپر شهرت و ریسک قانونی مواجه می‌شوند و در صورت اثبات این امر که اموال سپرده شده در موسسه مالی ناشی از ارتشا و اختلاس و فساد می‌باشد، در این صورت، موسسه موظف است که مال را به کشور ببدأ بازگرداند.

در این خصوص، کمیته بازل برای این که بانک‌ها به صورت ناخواسته مورد سوءاستفاده برای اینچنین عملیاتی قرار نگیرند، اصول و ضوابطی را پیشنهاد نموده است. در این ارتباط، ماده ۵۲ کنوانسیون سازمان ملل درخصوص مبارزه با فساد مقرر داشته است که کشورها قوانین و ضوابطی را برای احراز هویت و شناسایی آن دسته از مشتریان که دارای حساب با ارقام کلان می‌باشند، پیش‌بینی نمایند.

شایان ذکر است که رویکرد کنترل اشخاص سیاسی و توصیه برای احراز هویت و شناسایی این قبیل افراد، درواقع، برداشت جدیدی برای مبارزه با جرم پوششی است. فساد مالی و سوءاستفاده رهبران یکی از منابع عمدahای است که سعی در پنهان نمودن منشأ و ماهیت غیرقانونی آن می‌شود.

به‌هرحال، این طور بیان می‌شود که در گذشته، عده کمی دغدغه و نگرانی فساد سیاستمداران را داشته‌اند، لیکن امروزه این امر به عنوان خساراتی جبران ناپذیر که باید با آن مبارزه کرد، تلقی می‌شود. بانک جهانی پذیرفته است که مبارزه با فساد رهبران کشورها، بهویژه کشورهای جهان سوم امری است سیاسی که در دستور کار جهان قرار گرفته و پیام عده آن غیرسیاسی است. فساد سیاسی رهبران، نوعی نسل‌کشی آرام و نوعی تروریسم اجتماعی است و این امر به مزله تعقیل اصول امانت است که بین رهبران و مردم وجود دارد.

شناسایی کنترل‌کنندگان اشخاص حقوقی همانطور که قبلًا نیز اشاره شد، در شناسایی مشتری نمی‌توان به حداقل‌های مطمئن دست یافت.

آمریکایی اجازه داده‌اند که سران کشورهای جهان سوم مبادرت به افتتاح حساب به نام خود یا نزدیکان خود نمایند و بدین ترتیب، اموال زیادی که ناشی از ارتضا و اختلاس این اشخاص است، به خارج از کشور انتقال می‌باید و سرمایه‌گذاری می‌شود. کمیته بازل و گروه کار اقدام مالی، با توجه به این نکته که وجود پوششی متعلق به این قبیل افراد منجر به بی‌عدالتی و توسعه فساد می‌شود [توضیح آن که این افراد به اشخاص در معرض سیاست (Politically Exposed Person) یا سیاستمداران موسوم هستند]، برای شناسایی این اشخاص ضوابطی را پیش‌بینی نموده است.

انتقال اموال دولتی ناشی از اختلاس و ارتضا و ردیابی آن بسیار مشکل است.

چگونگی شناسایی اشخاص سیاسی

یکی از مشکلات موسسات مالی، به ویژه در کشورهای غربی به شناسایی اشخاص سیاسی بازمی‌گردد. منشأ این امر به توصیه‌های چهل‌گانه FATF مصوب ژوئن ۲۰۰۳، گزارش کمیته بازل در شناسایی و احراز هویت مستعار ف مشتری کنوانسیون سازمان ملل متحده بازمی‌گردد.

توصیه ۶ از اصول چهل‌گانه FATF مقرر می‌دارد «اشخاص سیاسی که وظایف ویژه دولتی به آنها تفویض گردیده، عبارتند از رئیس دولت، افراد رده بالای حکومتی، سران ارتش، سران قوه قضائیه، مدیران اجرایی موسسات و شرکت‌های دولتی و سران احزاب سیاسی، فامیل و وابستگان اشخاص فوق‌الذکر». چنان که ملاحظه می‌شود، این اصطلاح به افراد فامیل و کلیه روابط تجاری آنها نیز بازمی‌گردد. بدیهی است که تعریف شخص سیاسی و تعیین وابستگان آنان برای موسسات مالی بسیار مشکل است. به عنوان مثال، ممکن است که یک موسسه مالی شخصی را به عنوان مشتری پذیرد که در زمان پذیرش، در قلمرو شمول شخص سیاسی قرار نداشته باشد (هرچند که دارای مقام دولتی باشد) لیکن در جریان ارتقای مقام باشد. به همین علت، موسسات مالی در فرایند شناسایی مکلفند مکانیزم‌هایی را

تکیه بر شخص ثالث

گروه کار اقدام مالی، به موجب توصیه شماره ۹

کشورها را مجاز نموده است که موضوع شناسایی و احراز هویت مشتریان خود را به اشخاص ثالث محول نمایند. اما این امر یکی از مشکلات عمدۀ شناسایی توسعه موسسات مالی است، زیرا تشخیص میزان مسؤولیت پذیری این اشخاص در صورت تفویض وظیفه شناسایی مشتری به آنان، به آسانی امکانپذیر نیست.

اتکا یا ارجاع به شخص ثالث در موارد زیر صورت می‌گیرد؛

۱- هنگامی که امر شناسایی مشتری توسعه موسسۀ مالی به یک موسسۀ ثالث مانند موسسات مشاور مالی تفویض شده باشد.

۲- هنگامی که کارگزار از ناحیه مشتری خود مبادرت به خریداری خدمات و ابزارهای مالی می‌نماید.

بدیهی است که در موارد فوق می‌توان به کار محول شده به شرکت یا واسطه مالی دیگر انتکا نمود، لیکن در این خصوص، موسسات مالی باید با احتیاط عمل کنند و پاسخ روشنی برای این سوال داشته باشد که آیا واسطه مالی نیز به موجب قوانین و مقررات حاکم بر آن یا کشور متبع خود ملزم به شناسایی مشتری بوده و اساساً این کار را جامد داده است؟ لازم به توضیح است که اتکا یا تفویض اختیار امر شناسایی به اشخاص ثالث یا شرکت‌های مشاوره، نمی‌تواند رافع مسؤولیت موسسات مالی در امر شناسایی باشد.

بعضًا در مواردی که مشتری توسعه شخص یا موسسۀ مالی دیگری معرفی می‌شود، بانک / موسسۀ مالی نسبت به پذیرش مشتری با دریافت معرفی نامه از شخص ثالث (خواه داخلی باشد یا خارجی) اقدام می‌نماید. به هر حال، در صورت اتکای به استناد و مدارک و معرفی اشخاص ثالث، باید اطمینان حاصل شود که شخص معرفی‌کننده در کشور متبع خود مکلف به رعایت استانداردها می‌باشد.

نکته مهم دیگر این است که آیا قوانین مربوط به حفظ اسرار حرفه‌ای، اجازه انتشار استناد مربوط به هویت شخص ثالث را می‌دهد؟ با توجه به این که بنا به ملاحظات فرهنگی و اجتماعی در بعضی از کشورها، معرفی کننده ناگزیر به صدور چنین معرفی‌نامه‌ای است، به همین علت، این تفویض

حضوری دریافت شده است؛

- تماس مستقل با مشتریان توسط بانک؛
- الزام به این که اولین پرداخت از حسابی صورت گیرد که در بانک دیگری به صورت حضوری گشایش یافته و مشتری مورد شناسایی قرار گرفته است.
- ریسک مربوط به انجام معاملات حضوری نیز با توجه به امکان جعل استناد و مدارک هویت افزایش یافته است. به همین علت، بسیاری از موسسات مالی از انکای صرف به استناد و مدارک هویت در جهت شناسایی مشتری خودداری نموده و در صورت لزوم، استنادو اطلاعات اضافی را لزمشتریان تقاضامی نمایند. هرچند که موضوع جعل استناد در بانکداری اینترنتی متداول شده است، لیکن مزايا و منافع را که برای موسسات مالی در این خصوص ایجاد می‌شود، نایاب از نظر دور داشت و در این خصوص، کشورها می‌توانند با به کارگیری نرم‌افزارهایی موضوع شناسایی مشتری را حل نمایند. لازم به توضیح است که حتی در فرهنگ کشورهای پیشرفت نیز بدیگران این خدمات جدید اکراه زیادی وجود دارد. به هر حال، ماهیت و طبیعت این نوع بانکداری اقتضا دارد که بانک‌ها به تحقیقاتی فراتر از آنچه در بانکداری سنتی پیش‌بینی شده، پردازنند.

ادامه دارد

زیرنویس‌ها

- ۱) زیرا برخلاف ادعاهای مطرح شده مبنی بر این که پوششی یک پدیده، جهانی است و مبارزه با آن عزم جهانی را می‌طلب، در عمل مشاهده می‌شود که هدف قانونگذاران با این ویژگی سیار فاصله دارد، حتی در کشورهایی مانند ایالات متحده، آمریکا و انگلستان این اتفاق وارد است که بعضی از اصول چهل‌گانه را پذیرفته‌اند (اگر این موضوع کشورهای عضو گروه کار اقدام قائم باشد، پس وضعیت کشورهای خارج از این گروه چگونه است؟)
- ۲) در سال ۲۰۰۰ ریسیس چهارم وقت زامبیا پنج ساله تصمیم می‌گیرد که نسبت به اصلاح قانون اساسی کشور زامبیا اقدام نماید این ابهام وجود داشت که چرا ریسیس چهارمی می‌خواهد برای سوینین بار در مقام خود باقی بماند؟ یکی از دلایلی که ریسیس چهارمی به ترک مقام خود علاقه نداشت، میزان درگیری وی در فساد مالی بود. اما با تنشکیل کمیته فساد مالی، تحقیقات گسترشده‌ای درخصوص شخص وی صورت گرفت و به عنوان مثال، مشخص شد که سه تن از وزرای وی مبلغ ۳۰۰۰۰۰۰۰ دلار برای برپایی کنفرانس حزب حاکم از یک بانک دولتی برداشت نموده‌اند.

مسؤولیت همانطور که قبل از نیز اشاره شد، رافع مسؤولیت بانک / موسسۀ مالی نخواهد بود.

مشکلات فعلی شناسایی مشتری
در قرن حاضر، معاملات به صورت وسیع از طریق عدم راجمه مشتری (Non Face to Face) انجام می‌شود. این روش، موضوع شناسایی مشتری، افتتاح حساب و نظرات برگردان عملیات وی را مشکل می‌سازد. سوال اساسی این است که چگونه می‌توان هویت مشتریان احتمالی را احراز کرد؟ و چگونه می‌توان اطمینان حاصل نمود که نحوه استفاده از این حساب‌ها یا سایر عملیات، دارای مقاصد قانونی و غیر مجرمانه است؟ پیشرفت تکنولوژی در بخش‌های مختلف، به ویژه در بخش خدمات رسانی، فرصت بی‌نامبودن معاملات (فرصت کم‌نظیری را برای پوششیان ایجاد می‌کند.

پیشرفت تکنولوژی در بخش‌های مختلف، به ویژه در بخش خدمات رسانی، فرصت کم‌نظیری را برای پوششیان ایجاد می‌کند.

باید توجه داشت که آنچه موسسات مالی برای اینگونه مشتریان انجام می‌دهند، فراتر از آن چیزی است که برای مشتریان حضوری انجام می‌دهند. به موجب نظریه گروه کاری اقدام مالی، استفاده از ابزارهایی چون اینترنت و پست و... متناسب عناصری است که منجر به افزایش ریسک پوششی می‌شود. گروه کاری اقدام مالی، اعتقاد دارد که استفاده از اینترنت، موجب برداشتن مزه‌های رابطه شخصی با بانک می‌شود یا به عبارت دیگر، موجب حذف واسطه‌های مالی می‌گردد. این موضوع، مبحث بحث‌برانگیز استفاده از این روش است. به همین علت جاذبه‌هایی چون عدم استفاده از کارمند و رچان عدم حضور مشتری در شبکه باعث شده است که این روش در مقام مقایسه با بانکداری سنتی از موقوفیت بیشتری برخوردار باشد.

کمیته بازل در ارتباط با انتخاب روش‌هایی که موجب کاهش ریسک می‌شود، موارد زیر را پیشنهاد کرده است:

- گواهی تصدیق استناد ارایه شده؛
- اخذ استناد اضافی علاوه بر آنچه در معاملات